

DRAGAN SIMEUNOVIĆ*

Prispevek k opredelitvi kontrarevolucije

Tisto, kar povzroča, da se pretežni del jugoslovanske znanstvene in politične misli o kontrarevoluciji zdi dogmatsko, je nerazumevanje, da postopnost razvoja revolucije pomeni neločljivost napredka in znovič ponavljajočega se nazadovanja, kajti revolucija ni enosmerno, kontinuirano doseganje svobode, ampak enotnost diskontinuitete in kontinuitete družbenega gibanja.

Zato tudi je vsako, navidezno trajno, vračanje k staremu v novih oblikah samo zaustavitev revolucionarnega toka, ki je izraz ali oblika diskontinuitete v njeni kontinuiteti; zato kontrarevolucija, razumljena v tem pomenu, tudi ni nič drugega, kakor nehoteni odmor revolucije, določeno dezintegrativno – regresivno vračanje nazaj v družbenem razvoju zaradi zgodovinsko boljšega, pa čeprav uradno nezaželenega zaleta pred skokom v integrativni in progresivni naprej.

Do diskontinuitete revolucije prihaja z razvojem regresivnih pojavov in sil; te pomenijo vzajemno ponavljajoče se generatorje regresivnih procesov kot procesov razvoja *posebnih*, *razvojno-stagnantnih* in *razvojno-inhibitornih* oziroma restavrativnih kakovosti; porajajo se zaradi notranjih protislovij v družbenem gibanju in so zaradi svoje smeri delovanja nasprotna razmahu uresničevanja revolucije; ne prispevajo k napredku, ampak ga celo zaustavljajo s tem, da težijo k prehodu iz ene kakovosti v drugo, kar pomeni dezintegrativno razveljavljanje *splošne* kakovosti revolucije.

Dezintegracija človeškega napredka je dejanska kontrarevolucija, ki vpliva na revolucionarni tok v nasprotju s splošnimi zakoni družbenega razvoja, s čimer se potrjuje Marxova misel o nemožnosti harmoničnega in brezkonfliktnega razvoja revolucije.

Prav obstoj kontrarevolucionarnih procesov in kontrarevolucije kot splošnega trenutnega družbenega stanja, ne pa tudi njegove splošne in trajne kakovosti, kaže, da v razvoju revolucije ni avtomatizma objektivnih nujnosti, ki bi nezaustavljivo in z železno neizprosnostjo vodile k uresničevanju splošnih zakonov družbenega razvoja in pri tem zagotavljale kontinuirano in premočrtno uresničevane revolucije; kajti tudi v temeljnem tkivu novega obstajajo novemu nasprotni ostanke starega, ki proizvajajo tako staro pozitivno, kakor tudi staro negativno, torej, »... obstajajo vplivi, ki imajo nasprotni učinek, ki *motijo in odpravljajo delovanje splošnega zakona*, mu pripisujejo zgolj naravo *tendence*«¹ (podčrtal D. S.) ter s tem težijo k stanju nezakovitosti družbenega razvoja.

* Uredništvo nadaljuje z objavljanjem prispevkov avtorjev, za katere meni, da terjajo širšo kritično obravnavo oz. teoretski razmislek. Tako smo v tej številki prispevek docenta Fakultete političnih ved v Beogradu dr. Dragana Simeunovića k opredelitvi kontrarevolucije (nasploš in še posebej v Jugoslaviji) pospremili s kritičnim odzivom dipl. politologa Milana Balažica; prvi avtor ima seveda možnost za objavo replike – *op. ur.*

¹ Marx, K.: Kapital, III, Temeljna dela, 23. str. 196, glej tudi str. 138.

Obravnavana samo kot politični pojav se kontrarevolucija predstavlja kot proces organiziranega preprečevanja prihoda revolucionarnih sil na oblast ali pa njihove odstranitve z vodilnega položaja, kar v določenem trenutku podpirajo in spodbujajo tudi zunanje sile.

Ker pa se kontrarevolucija kot posledica neskladja divergentnih razrednih in socialnih interesov ne izraža zgolj na političnem polju, so zaradi tega nujni naslednji poudarki.

Politična kontrarevolucija je dejanje osvajanja politične oblasti ali pa njeno radikalno spodkopavanje bodisi po mirni poti, z infiltracijo in »legalno«, pa tudi nasilno dejanje, ki ga izvedejo tiste sile v družbi, ki so zgodovinsko regresivne. To je lahko odstavljeni razred ali tudi birokracija vladajočega razreda. To je lahko tudi vračanje k že preživelim stadijem in odnosom razvoja obstoječe družbenoekonomske ureditve (tako bi npr. poskus vrnitve k enopartijskemu, administrativnemu socializmu v sodobnih jugoslovanskih razmerah lahko pojmovali kot kontrarevolucionarno dejanje).

Politična kontrarevolucija se poskuša razvijati kot *socialna*, v prvi vrsti pa kot gospodarska kontrarevolucija, z vzpostavljanjem preseženih, regresivnih družbenoekonomskih odnosov in kategorij, od katerih imajo korist samo pripadniki kontrarevolucionarnih sil ali njihovi zunanji oporniki, oziroma z zaustavljanjem gospodarsko naprednega družbenega razvoja in njegovim usmerjanjem v družbenoekonomsko škodljivo smer.

To ni nekakšna nova, socialistični revoluciji nasprotna revolucija, ampak njeno dialektično nasprotje, ki povzroča njeno diskontinuiteto in stagnacijo v družbenem gibanju. Kot dialektično *nasprotje* revolucije pa *ni* tudi njena dialektična *negacija*, ker ne prinaša možnosti za njeno preseganje z nečim bolj popolnim, niti ne pomeni nastanka *novega*, v katerem se ohranjajo in bogatijo pozitivne prvine podedovane družbene kakovosti – pač pa je vračanje k negativnemu staremu ali ohranjanju preseženega, torej bistvena diskontinuiteta z ustvarjanjem novega.

Čprav je po svojih ciljih frontalno nasprotna revoluciji, pa ni od nje ločen proces, ampak vselej dezintegrirajoča sestavina toka vsake revolucije. Njen taktični cilj je motenje, omejevanje in zadrževanje razvojnega toka revolucije oz. kontinuitete, medtem ko je njen strateški programatični cilj totalna, reverzibilna negacija revolucije z uničevanjem vseh njenih dosežkov in popolna prekinitve njenega nadaljnega poteka s trajno akcijsko razveljavitvijo moči revolucionarnega subjekta. V odvisnosti od danih družbenoekonomskih okoliščin, nacionalno regionalnih posebnosti ter religiozno-kulturnih dejavnikov njeno bistvo živi in se razvija v tkivu revolucije v tisti meri, v kateri mu nemoč (ne)revolucije oziroma njenih sil to dovoljujeta. Vsakršni razmah kontrarevolucije je zanesljiv znak za to, da revolucija izgublja svoj polet in korak in da njeni akterji niso dovolj ali na pravi način revolucionarno dejavni.

V obdobju prehoda določene družbenoekonomske formacije v drugo se revolucionarni boj s svojo boleznijo – kontrarevolucijo kot razredni boj razvija na vseh področjih, predvsem na ekonomskem, političnem in duhovnem, z vsemi različnimi možnimi sredstvi, ki pa morajo biti *prilagojeni* njihovi uporabi v obvladovanju kontrarevolucije kot ene izmed temeljnih potreb revolucije. Ustreznost se izraža predvsem v posedovanju ustrezne *kakovosti*, ki mora biti vselej večja od tiste, ki jo na tem področju poseduje kontrarevolucija. Favoriziranje kateregakoli sredstva pelje k enostranosti in neustreznosti, s tem pa tudi k nekakovosti. Pomanjkanje prave kakovosti onemogoča učinkovito obrambo revolucije, revolu-

cija na tem področju boja dejansko zgublja bitko za nadaljevanje kontinuitete napredka, namesto da bi jo z ustreznim izborom dobila.

Favoriziranje *nasilja* v različnih oblikah represije in neinstitucionalne prisile pri obrambi revolucije ni proizvod našega časa. Že v času francoske revolucije so revolucionarji uporabljali silo tudi tedaj, kadar ta morda sploh ni bila potrebna. Razlogi za uporabo organizirane sile v obliki terorja se nahajajo v nujnosti reševanja revolucije in domovine, pa tudi v pojmovanju sile kot edino učinkovitega sredstva v boju proti kontrarevoluciji. Kot tipično pojasnilo in opravičilo intenzivnosti nasilja revolucionarjev, ki je preraslo v »rdeči teror« tega časa, naj kot ilustracija služi tisto, kar je rekel Marat: »Oni (kontrarevolucionarji) bodo korakali proti nam večno – tako dolgo, dokler ne bodo uničeni. Če torej mi ne prevzamemo naloge, ki nam jo nalaga zapovedovalna pot nujnosti, bomo neizbežno zapadli v državljansko vojno in bomo sami masakrirani.«²

Usmeritev v intenzivno, preventivno nasilno odpravljanje kontrarevolucije lahko po eni strani pripelje v predimenzioniran represivni teror, medtem ko po drugi čakanje na to, da bo prišla kontrarevolucija do polne pobude v smislu njenega jasnega identificiranja, ima lahko težke posledice za revolucijo. Najti pravo mero nasilja in odpravljanja kontrarevolucije ter obrambe socialistične ureditve ni niti malo enostavno, še manj pa shematska naloga revolucionarnega subjekta. Vsakršno banalno povzemanje tujih izkušenj in receptov za odpravljanje kontrarevolucije kot večnih shem, tudi tukaj, in to morda celo bolj kot na drugih področjih revolucionarnega delovanja, običajno pelje na stranpot kvazirevolucionarne prakse. Najboljša preventiva proti krepitvi kontrarevolucije – če je to le možno – v nobenem primeru ni intenzivno niti dolgoročno izvajanje nasilja, ampak resnično, trajno revolucionarno prizadevanje za doseganje revolucionarnih ciljev kot uresničevanje napredne družbene preobrazbe.

Sploh pa raznovrstnost in zvijačnost kontrarevolucije terja pronicljivost in sposobnost revolucije, da se odziva z raznovrstnimi in obsegu ter vrsti kontrarevolucionarne nevarnosti prilagojenimi sredstvi. Kontrarevolucionarnim sredstvom sile se revolucija lahko zoperstavi tudi s silo, vendar pa se sredstvom duha ne sme postavljati nasproti s silo, ampak s sredstvi duha.

Dalje: dokaj razširjena teza, da po kriteriju uporabe (intenzivne) nasilja stoji revoluciji nasproti kot njen antipod kontrarevolucija, reformi pa restavracija prejšnjih družbenoekonomskih odnosov – ni točna, to pa že zaradi tega ne, ker vse revolucije niso nasilne, pa tudi vsaka kontrarevolucija ni nujno nasilno izvedena. Razen tega pa tudi restavracija pomeni vselej samolasten cilj in logičen zaključek vsake uspešne kontrarevolucije razreda, ki je bil poprej vržen z oblasti.

Kontrarevolucija je tudi *procesualni* vidik diskontinuitete revolucionarnega procesa, ki zato, ker je tudi sam krajši *proces*, izraža celotno stanje v družbi in ga je treba kot takega razlikovati od oblik kontrarevolucionarnega *delovanja* na ekonomskem, političnem in idejnokulturnem področju. Ni nujno nasilno izvedena, ampak je lahko izvedena po mirni, nenasilni poti, z indoktrinacijo, infiltracijo in manipulativno uporabo legalnih sredstev. Razen tega pa tudi nenasilna kontrarevolucija kot *proces* tihe dezintegracije lastninskih odnosov, vzpostavljenih z evolucijo, in s »tihim pohodom« kontrarevolucionarnih kadrov skoz politične institucije, ne izključuje pojavov političnega nasilja z uporabo ustreznih sredstev pri izvajanju kontrarevolucionarnih akcij. Kolikor te metode oziroma akcije niso prerastle

² Marat, P.: *Textes choisis*, par M. Vovelle, Paris, 1963, str. 183, po: Deppe, F.: *Verschworung. Aufstand und Revolution*, Frankfurt am Main, 1970, str. 36.

ali ne prerastejo v temeljno, določujoče načelo dejavnosti v izvajanju kontrarevolucije, ostane ta nenasilna. Nenasilna pot uresničevanja kontrarevolucije torej sploh ni nekakšen idealni tip, ki bi moral v praksi povsem ustrezati svojemu idealiziranemu, najpogosteje shematiziranemu pojmu. Odstopanja od teoretičnih kategorij, obrazcev in shem izpeljav revolucije in kontrarevolucije so najbolj očitna prav v praksi, ki jih s svojo neponovljivostjo detajlov kot posebnega, če že ne tudi kot njihovega bistva, kot občega – demantira v njihovi dogmatski idealizaciji. To pomeni, da je tako kot pri izvajanju kontrarevolucije po nasilni poti možna tudi uporaba nenasilnih sredstev ter metoda njihove kombinacije z nasilnimi, ki so pretežne in ki ne zastrejo njenega bistveno nasilnega profila, tako tudi v nasprotnem primeru, izvajanje kontrarevolucije po nenasilni poti zajema določeno količino uporabljivega političnega nasilja in to uporabljivega v tisti meri, ki ji omogoča, da ohrani svojo nenasilno naravo. V celoti vzeto pa je vendarle vsaka, kar pomeni tudi nenasilno izvedena kontrarevolucija, v skrajni posledici resnično nasilje ne le nad neko družbo, marveč tudi nad smerjo nadaljnjega progresivnega razvoja človeške družbe v celoti.

Kot kontrarevolucionarne je mogoče opredeliti tiste sile, ki se organizirano upirajo poskusu, da bi politično oblast izvajal delavski razred (seveda tudi tedaj, ko zagovarjajo vladavino v njegovem imenu), ki si prizadevajo posredno ali neposredno odtujiti proizvodna sredstva, npr. transformacijo družbene lastnine v pravičo, s katero bi razpolagala le ozka družbena skupina; sile, ki razbijajo družbeno integriteto z namenom, da bi ustvarile širši socialni spopad, pri čemer zlorabljajo tudi sprevržene oblike zavesti, kakršni sta šovinizem in nacionalizem; uveljavljanje birokratsko-etatistične oziroma populistične prevlade nad delavskim razredom, podpiranje uveljavljanja ali neprikritega elitizma ali populizma kot prikritega elitizma na območju oblasti, s čimer navidezno sicer krepijo, dejansko pa slabijo razredno in idejno enotnost razreda in avantgarde, kar razred zgodovinsko in akcijsko peha v podrejen položaj.

Pri sodobnem, tipskem razlikovanju kontrarevolucij, posebej pri njihovi členitvi na reaktivne in preventivne kontrarevolucije, ni niti malo upravičena absolutizacija njihove časovne umestitve, ki je sicer tako značilna za Marcuseja. Prav njegova trditev, da je bila kontrarevolucija *nekoč reaktivna*, da pa je *danes predvsem preventivna*, in da je v »zahodnih državah izključno taka«³, kaže na njegovo določeno nerazumevanje socializma kot svetovnega procesa, ki se poraja in razvija že v nedrjih stare družbe, zaradi česar vsako staro ne deluje le kot kontrarevolucionarna *prevencija*, namreč je zanj lastno tudi *reaktivno* kontrarevolucionarno delovanje, pojmovano kot nujnost obrambe pred revolucijo od znotraj.

Preventivni in reaktivni vidiki kontrarevolucije so v bistvu neločljivi deli *enotne* kontrarevolucije kot družbenega, rušilnega procesa, oziroma procesa, s katerim se ne ustvarja nova, boljša družba, so okoliščine, ki se stalno spreminjajo v ritmu zgodovinskega krča pri zagotavljanju rešitve pred novimi socialističnimi strahovi.

Marcusejeva metoda je v tem pogledu preveč poenostavljena in izključujoča, delitev pa groba in časovno favorizirajoča, da bi bila lahko teoretično skladna in povsem prepričljiva. Nedvomno ni socialistične države, ki bi se lahko pohvalila s popolno izključenostjo kontrarevolucije kot pretnje oziroma z neobremenjenostjo kontrarevolucionarnih procesov, ki se dialektično izražajo kot spajanje notranje in zunanje reakcije na obstoječo revolucijo skupaj z možnostjo kontrarevolucionarnih posegov od zunaj. Sleherno revolucijo spremlja kontrarevolucija, ki jo

³ Markuze, H.: Kontrarevolucija i revolt, Beograd 1979, str. 8.

nosi v sebi, kot svoje preživelo zgodovinsko protislovje, ki ga proizvede že s svojim pojavom. Na to, da revolucija ne propade niti v času, ko jo porazi kontrarevolucija, opozarjajo že njeni porazi v meščanskih ter političnih revolucijah, ko si »revolucija ni utirala poti s svojimi neposrednimi tragikomičnimi pridobitvami, ampak narobe – z ustvarjanjem enodušne, močne kontrarevolucije, z ustvarjanjem nasprotnika – v boju proti njemu se je partija prevrata šele razvila v dejansko revolucionarno partijo«.⁴

V praksi se je pogosto dogajalo, da so bila predlagana sredstva in poti za odklanjanje, zadrževanje in preprečevanje revolucije v preteklosti naravna opora za njeno uresničevanje in krepitev revolucionarnih gibanj. Prav tako tudi kontrarevolucija uporablja in vse pogosteje posega po taktičnih izkušnjah revolucije, kar kaže na dialektično povezanost med revolucijo in kontrarevolucijo kot njenim zgodovinskim integralnim nasprotjem, ki se, hočeš nočeš, kaže tudi v tem, da se revolucija in kontrarevolucija lahko uresničujeta ali razveljavljata v podobnih, včasih in ponekod celo v enakih, pa tudi v zelo posebnih okoliščinah, z enakimi taktičnimi metodami in sredstvi političnega delovanja.

To, da metode ne določajo cilja, kažejo številni primeri, v katerih kontrarevolucija uporablja akcijske metode revolucije, kot tudi to, da npr., podobne taktike uporabljajo akterji gverilskega in kontragverilskega vojskovanja.

Toda kot slepo posnemanje ali sprovajanje shem uspešne revolucije prinese prej neuspeh kot pa uspeh pri izvajanju in uresničevanju neke druge revolucije v povsem različnih okoliščinah, tako tudi kontrarevolucionarjem najpogosteje ne pomaga prenašanje revolucionarnih metod neke revolucije na raven splošnih zakonitosti kontrarevolucionarnega boja, ki bi bili uspešni v boju proti vsaki revoluciji.

Največja zabloda vseh kontrarevolucij, ki se hočejo prikazati kot revolucije,⁵ je morda prav v tem, da s tem, ko imitirajo revolucionarno nasilje, padejo na raven uporabe nasilja kot golega sredstva. Nenadomestljive razsežnosti revolucionarne akcije, ki si je kontrarevolucija, pa naj se še tako skriva za terminološkimi modusi revolucije – skladno s svojim bistvom in cilji – ne more izposlovati, pelje njeno posnemanje revolucionarnih metod v popolno instrumentalizacijo uporabe nasilja oz. v njegovo kvalitativno redukcijo na golo tehniko prakticiranja sile.

Tako kot strategiji revolucije tudi strategiji kontrarevolucije navadno ne morejo računati s tem, da je mogoče z nasiljem trajno – celo za moralno in politično visoko ceno množičnega političnega uboja – zavarovati dosežene rezultate kontrarevolucije, to pa prav zaradi tega ne, ker so nenehno v opreki s Človekom oziroma narodom, seveda ne kot nekim objektom vladavine, marveč kot osamozavešenim in razredno-diferenciranim subjektom. Vsi uporabljeni teroristični ukrepi v enaki meri, kot prispevajo k ohranjanju kontrarevolucionarnega stanja, ga hkrati tudi ogrožajo, ker se z njimi vzvratno sproža revolt, ki je posledica naraščajočega samo-

⁴ Marx, K.: *Klasne borbe u Francuskoj 1848 do 1850*, Temeljna dela, 10, str. 11.

⁵ Albansko separatistično gibanje v SFRJ si npr. zelo prizadeva, da bi se s propagando in akcijo izkazalo in dokazalo kot revolucionarno. Že na ravni analize svojih temeljnih konceptualnih vsebin in teženj pa se izraža kot globoko kontrarevolucionarno delovanje, in to ne zato, ker je »uperjeno proti interesom srbskega naroda«, ampak zato, ker v končni posledici ne pomeni nič drugega kot nacionalistični modus reafirmacije in rematerializacije »tiranskega«, stalinističnega modela na naših tleh, kar je, gledano z vidika sedanjih okoliščin razvoja jugoslovanske samoupravne in socialistične družbe, že zdavnaj presežena in zgodovinsko izživeta, pravzaprav imitatorska in v bistvu neustvarjalna praksa. Zaradi tega ta lena, imitatorska, dogmatična misel in regresivna, destruktivno neustvarjalna dejavnost v smislu poskusov radikalne transformacije toka jugoslovanske revolucije, tudi ne moreta roditi revolucionarnega, ampak samo kontrarevolucionarno delovanje – kot poskus nasilja nad avtentičnostjo in specifičnostmi te revolucije na podlagi spodbujanja neustvarjalnega in zgodovinsko nekakovostnega preobražanja dane stvarnosti.

zaveščanja na podlagi spoznanja o ogroženosti lastnega obstoja in neizpolnjevanja razrednega in nacionalnega interesa – s tem pa tudi zavesti o nujnosti preseganja takšnega stanja.

Glavna obramba pred kontrarevolucijo je zato demokratična, afirmativno široka, kakovostna in nenasilna revolucionarna akcija Državljana in Človeka, ki se bo uspešno uprla tako zunanji kot notranji destruktivi revolucije, posebej pa »zagotovilo« birokracije, da bo ta namesto razreda izpeljala revolucijo – kot tudi vsakršni lenosti lastne zavesti, ki vodi k prepuščanju stvarjenja prihodnosti razvoju objektivitete same po sebi; revolucionarnim subjektom Marx namreč ponuja »železno nujnost« samo kot pomoč, ne pa kot blazino, na kateri naj počivajo, samo kot temelj torej, ne pa kot zgradbo, ki bo zrasla sama od sebe, čeprav ne bo enotne, zavestne revolucionarne akcije kot svobodnega delovanja in dojete objektivne nujnosti.

MILAN BALAŽIČ

Vloga Hollywooda pri kontrarevoluciji opredelitev

Pred leti se je nekaj amaterskih polpolitikov na Kosovu v neki kleti vročekrvno menilo o tem, na kakšen način zrušiti »odtujene« lokalne samoupravne organe v krajevni skupnosti. Ne da bi slutili, so odkrili mitingarsko bombo, ki je vrgla v zrak vso Jugoslavijo. Od takrat dalje je Jugoslavija postajala nezavedno Evrope, Slovenijakosovo pa nezavedno Jugoslavije, katere politiki ne uspeva več zvesti prežečnega trpljenja na običajno vsakodnevno nesrečnost.

V nekaj letih, ko so iz »temin« vedno tu prisotne zgodovine vstale mitske pošasti fatazmatskih projektov formalnih in neformalnih političnih subjektov – fantazme pa, kot je znano, organizirajo naše »najintimnejše« želje – v tem času so jugoslovanske politike do ekstrema zaživele na nečem neobstoječem in do konca neverjetnem, a realnejšem od same politične realnosti. Politika je nekaj časa dobesedno brstela na tem, da teh svojih fantazmatskih projektov (poimenujmo nekatere: »samostojna Slovenija«, »jaka jedinstvena Srbija«, ali hrvaška »jugoslovanska sinteza«), ki na njih bazira, ni izrekala. Življenje takšne politike je omogočalo razliko med ideološkim pomenom posameznih projektov (npr.: »skupni« ideološki imenovalci vseh: Jugoslavija kot federacija enakopravnih narodov in narodnosti) in užitkom, organiziranim v fantazmi (»izgovorimo« vsaj dva užitka: odcepitev Slovenije in Srboslavija). Tako je v neizgovorjenosti to fantazmatsko »ozadje« delovalo z vso močjo na takšen turbulenten način, da so se fantazme pričele »raztapljati«, proces je bil v zadnjih mesecih prigan do vrhunca, do nekega Aufhebung in s tem do svojega zloma.

Dvojnega zloma. En del jugoslovanske politike se razlamlja v igro: politika sporoča: »govorim resnico«, (bodoči) svobodni volilec pa to sporočilo bere: varaš me, prevaral me boš – in prav iz tega razmika se nenehno črpa volilčev užitek. Drugi del jugoslovanske politike – tisti, ki »volilca« vzpostavlja, da takoj presahne